

Sygn. akt *XXVIII C 4143/21*

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia **7 listopada 2023 roku**

Sąd Okręgowy w Warszawie XXVIII Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący: sędzia del. Michał Maj

Protokolant: Julia Kraszewska

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu **7 listopada 2023 roku** w Warszawie

sprawy z powództwa **I. W. i J. W.**

przeciwko (...) **S.A. z siedzibą w G.**

o ustalenie i zapłatę, ewentualnie o ustalenie

1. ustala, że umowa kredytu numer (...) z dnia 23 marca 2004 roku jest nieważna,
2. zasądza od pozwanego na rzecz powodów kwotę **754.098,62 zł (siedemset pięćdziesiąt cztery tysiące dziewięćdziesiąt osiem złotych 62/100)** z ustawowymi odsetkami za opóźnienie:
 - a. od kwoty **410.272,59 zł (czterysta dziesięć tysięcy dwieście siedemdziesiąt dwa złote 59/100)** od dnia **2 marca 2021 roku** do dnia zapłaty,
 - b. od kwoty **344.049,31 zł (trzysta czterdzieści cztery tysiące czterdzieści dziewięć złotych 31/100)** od dnia **25 października 2023 roku** do dnia zapłaty
3. oddala powództwo w pozostałej części,
4. zasądza tytułem zwrotu kosztów procesu od pozwanego na rzecz powodów kwotę **11.847 zł (jedenaście tysięcy osiemset czterdzieści siedem złotych)** z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia uprawomocnienia się niniejszego orzeczenia do dnia zapłaty.

Sygn. akt *XXVIII C 4143/21*

UZASADNIENIE

Strona powodowa (dalej także jako: kredytobiorca, konsument) w ostatecznie sformułowanym żądaniu (k. 5-6, 321-323) wniosła o:

- ustalenie nieważności umowy kredytu zawartej pomiędzy stronami,
- zasądzenie od pozwanego kwot 288.874,46 zł, 121.398,13 zł, 210.632,74 zł, 112.742,48 zł, 20.674,09 zł i 16.195,41 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie.

Pozwany wniosł o oddalenie powództwa.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

W dniu 24.05.2001 r. powodowie zawali umowę kredytu indeksowanego kursem średnim NBP w wysokości 39.728 zł z (...) S.A. w W. na zakup samochodu N. (...). Umowa zawierała następujące postanowienia.

Kwota kredytu wyrażona w PLN zostanie określona na podstawie kursu średniego waluty CHF ogłoszonego przez NBP w dniu wypłaty kredytu i podana w harmonogramie spłat sporządzonym z chwilą uruchomienia kredytu, stanowiącym integralną część niniejszej umowy (§ 1 ust. 1 zdanie drugie).

Wysokość miesięcznej raty kapitałowo-odsetkowej określana jest w CHF, natomiast jej spłata dokonywana jest w złotych, po uprzednim przeliczeniu według średniego kursu NBP ogłoszonego w tabeli kursów NBP na dzień spłaty danej raty (§ 4 ust. 3).

Spłata odsetek następuje w ratach miesięcznych, wyrażonych w CHF. Płatność dokonywana jest w złotych po uprzednim przeliczeniu według średniego kursu CHF, ogłoszonego w tabeli kursów NBP na dzień spłaty danej raty (§ 5 ust. 4).

W dniu wpływu środków do banku przeliczane są one na walutę CHF według kursu średniego NBP z dnia wpływu do banku (§ 8 ust. .

Dowód: umowa – k. 196-198.

W dniu 23.03.2004 r. została zawarta umowa kredytu nr (...) na podstawie której (...) S.A.(poprzednik prawny pozwanego) udzielił stronie powodowej kredytu. Umowa zawierała postanowienia o następującej treści.

Bank udziela kredytobiorcy kredytu w kwocie 448.800 zł indeksowanego kursem CHF na warunkach określonych w umowie (§ 1 ust. 1 zdanie pierwsze).

W dniu wypłaty saldo jest wyrażone w walucie do której indeksowany jest kredyt według kursu kupna waluty do której indeksowany jest kredyt, podanego w tabeli kursów kupna/sprzedaży dla kredytów hipotecznych udzielanych przez (...) S.A., opisaną szczegółowo w § 17, następnie saldo walutowe przeliczane jest dziennie na złote polskie według kursu sprzedaży waluty do której indeksowany jest kredyt, podanego w tabeli kursów kupna/sprzedaży dla kredytów hipotecznych udzielanych przez (...) S.A., opisaną szczegółowo w § 17 (§ 1 ust. 1 zdanie czwarte).

Kredyt przeznaczony jest na pokrycie kosztów kupna nieruchomości (§ 1 ust. 2) stanowiącej lokal mieszkalny nr (...) w W. przy ul. (...) (§ 3 ust. 1).

Spłata kredytu następuje w 240 ratach kapitałowo-odsetkowych (§ 1 ust. 5).

Każdorazowo wypłacona kwota złotych polskich zostanie przeliczona na walutę do której indeksowany jest kredyt według kursu kupna waluty kredytu podanego w Tabeli kursów (...)S.A., ogłoszonego przez bank w dniu wykonania wypłaty przez bank (§ 7 ust. 2).

Oprocentowanie kredytu jest zmienna i ulega zmianie w tym samym dniu kalendarzowym, w jakim nastąpiła wypłata kredytu najbliższego miesiąca następującego po ostatniej zmianie indeksu L3 (§ 8 ust. 1).

Rozliczenie każdej wpłaty dokonanej przez kredytobiorcę, będzie następować z datą wpływu środków do banku, według kursu sprzedaży waluty kredytu, podanego w Tabeli kursów kupna/sprzedaży dla kredytów hipotecznych udzielanych przez (...) S.A. obowiązującego w dniu wpływu środków do banku (§ 10 ust. 8).

Do rozliczania transakcji wypłat i spłat kredytów oraz pożyczek stosowane będą odpowiednio kursy kupna/sprzedaży (...)S.A. walut zawartych w ofercie Banku (§ 17 ust. 1).

Kursy kupna określa się jako średnie kursy złote do danych walut ogłoszone w tabeli kursów średnich NBP minus marża kupna (§ 17 ust. 2).

Kursy sprzedaży określa się jako średnie kursy złotego do danych walut ogłoszone w tabeli kursów średnich NBP plus marża sprzedaży (§ 17 ust. 3).

Do wyliczenia kursów kupna/sprzedaży stosuje się kursy złotego do danych walut ogłoszone w tabeli kursów średnich NBP w ostatnim dniu roboczym, poprzedzającym ogłoszenie kursów kupna/sprzedaży (...) S.A. przez bank oraz marże kupna/sprzedaży wyliczone na bazie danych z ostatniego roboczego dnia miesiąca poprzedzającego ogłoszenie kursów kupna/sprzedaży przez (...)SA (§ 17 ust. 4).

Marże kupna/sprzedaży ustalane są raz na miesiąc. Wyliczenie ww. marż polega na obliczeniu różnicy pomiędzy średnimi kursami złotego do danych walut ogłoszonymi w tabeli kursów średnich NBP w przedostatnim dniu roboczym miesiąca poprzedzającego okres obowiązywania wyliczonych marż, a średnią arytmetyczną kursów kupna/sprzedaży stosowanych do transakcji detalicznych z pięciu banków na ostatni dzień roboczy miesiąca poprzedzający okres obowiązywania wyliczonych marż. Ww. banki to: (...) S.A., (...) S.A., (...)S.A., (...) S.A. i (...)S.A. (§ 17 ust. 5).

W przypadku gdyby którykolwiek z ww. banków zaprzestał ogłaszania kursów kupna/sprzedaży walut, Zarząd (...) SA podejmie decyzję o dołączeniu do listy banków referencyjnych innego banku. Zmiana w tym zakresie nie będzie wymagała pisemnego aneksu do umowy (§ 17 ust. 6).

Marże kupna i sprzedaży (...)SA ustalane są z dokładnością do czwartego miejsca po przecinku (§ 17 ust. 7).

Dowód: umowa – k. 32-35.

Zawarcie powyższej umowy zostało poprzedzone złożeniem przez stronę powodową zaakceptowanego przez bank wniosku o udzielenie kredytu w kwocie 440.000 zł, w walucie CHF. We wniosku wskazano, że powód nie prowadzi działalności gospodarczej, posiada wykształcenie wyższe (reżyser) i jest zatrudniony w (...), powódka nie prowadzi działalności gospodarczej, posiada wykształcenie wyższe (psycholog) i jest zatrudniona jako kierownik działu TV w (...) S.A.

Dowód: wniosek – k. 177-178.

Kredyt został uruchomiony w dniu 4.06.2004 r. kwotą 439.999,97 zł. W okresie od dnia 7.07.2004 r. do dnia 4.08.2023 r. bank pobrał łącznie kwotę 754.098,62 zł tytułem rat kredytu.

Dowód: zaświadczenie – k. 36-38, 188-192, 332-334, potwierdzenia przelewów – k. 335-337.

Powodowie zaciągnęli kredyt w celu uzyskania środków na zakup lokalu mieszkalnego przeznaczonego na zaspokojenie swoich potrzeb mieszkaniowych. Nieruchomość ta nie była wynajmowana ani wykorzystywana do prowadzenia działalności gospodarczej. Powodowie nie negocjowali postanowień umowy kredytu dotyczących powiązania z kursem waluty obcej i sposobu przeliczeń kursowych. Przed zawarciem umowy przedstawiciel banku nie powiedział powodom, w jaki sposób jest tworzona tabela kursowa banku, jak jest ustalana wysokość spreadu obciążającego kredytobiorców, w jaki dokładnie sposób ryzyko kursowe związane z kredytem przekłada się na wysokość rat i zadłużenia kredytobiorców, nie przedstawił historycznego wykresu kursu CHF/PLN, nie przedstawił symulacji obrazującej wpływ zmian kursu CHF/PLN na wysokość rat kredytu i zadłużenie wyliczane w PLN. W czasie zawierania umowy kredytu powodowie nie mieli dochodów ani oszczędności w CHF. Powodowie są małżonkami w ustroju ustawowej wspólności majątkowej. Powodowie zorientowali się, że zawarta przez nich umowa zawiera niedozwolone postanowienia umowne w 2020 r., a od dnia wniesienia pozwu znają, rozumieją i akceptują skutki stwierdzenia nieważności umowy oraz nie zgadzają się na utrzymanie w mocy zawartych w umowie niedozwolonych postanowień umownych.

Dowód: przesłuchanie powodów – k. 365-366.

Podstawę ustaleń faktycznych stanowiły wymienione dokumenty, których treść ani autentyczność nie była kwestionowana przez strony, oraz zeznania strony powodowej, które były spójne, logiczne, konsekwentne i pobawione

sprzeczności oraz znajdowały potwierdzenie w pozostałych dowodach. Powyższe dowody były wystarczające dla oceny stanowisk i żądań stron, a pozostałe dowody nie miały istotnego znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy.

Dowód z opinii biegłego został pominięty, ponieważ rozpoznanie sprawy nie wymagało wiadomości specjalnych (art. 278 § 1 k.p.c.).

Zeznania świadków były nieprzydatne dla ustalenia faktów istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy, ponieważ świadkowie nie znali żadnych okoliczności zawarcia umowy.

Sąd zważył, co następuje:

Powództwo jest zasadne.

Na wstępie rozważań prawnych należy zwrócić uwagę, że umowa kredytu została przez strony zawarta przed przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej, przy czym należy podzielić stanowisko Sądu Najwyższego, że „Nie oznacza to, że kontekst unijny jest całkowicie pozbawiony znaczenia w niniejszej sprawie. Należy bowiem uwzględnić, że ustawa z dnia 2 marca 2000 r. o ochronie niektórych praw konsumentów oraz o odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny (Dz.U. Nr 22, poz. 271), która wprowadziła do kodeksu cywilnego obowiązującą obecnie - z drobnymi późniejszymi zmianami - regulację dotyczącą wzorców umów i kontroli niedozwolonych postanowień umownych (w tym art. 385¹ § 1 KC), miała na celu m.in. przedakcesyjną transpozycję dyrektywy 93/13. W związku z tym, dążąc do zapewnienia jednolitości wykładni istotnych w niniejszej sprawie przepisów kodeksu cywilnego w czasie ich obowiązywania przez akcesję i po akcesji, a także mając na względzie zobowiązanie wynikające z art. 68 Układu Europejskiego, ustanawiającego stowarzyszenie między Rzeczpospolitą Polską, z jednej strony, a Wspólnotami Europejskimi i ich Państwami Członkowskimi, z drugiej strony, sporządzonego w B. dnia 16 grudnia 1991 r. (Dz.U. z 1994 r. Nr 11, poz. 38) oraz zobowiązanie do prowadzenia negocjacji akcesyjnych w dobrej wierze, należy kierować się przy tej wykładni wskazówkami wynikającymi z prawa unijnego oraz orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej.”¹

Status konsumenta.

Dowody przeprowadzone w sprawie nie budzą wątpliwości co do tego, że umowa kredytu wiąże się z działalnością gospodarczą pozwanego, a zarazem brak jest takiego związku w przypadku kredytobiorcy, a zatem należy go uznać za konsumenta (art. 22¹ k.c.).

Indywidualne uzgodnienia.

Ciężar dowodu, że postanowienia umowy wprowadzające powiązanie kredytu z kursem CHF i określające sposób przeliczeń kursowych zostały indywidualnie uzgodnione, spoczywał na banku (art. 385¹ § 4 k.c.), który temu ciężarowi nie sprostał - nie można bowiem uznać „wyboru waluty” kredytu przez konsumenta za negocjacje, skoro sprowadza się to jedynie do zatwierdzenia jednej z kilku możliwości oferowanych przez bank, zaś sam sposób przeliczania kursów walut był ustalany jednostronnie przez bank.

Klauzula ryzyka kursowego.

Klauzula ryzyka kursowego (§ 1 ust. 1 zdanie pierwsze umowy w zakresie wprowadzającym indeksację kredytu kursem CHF) określa główne świadczenie umowy kredytu, lecz nie została sformułowana w sposób jednoznaczny (art. 385¹ § 1 k.c.), ponieważ analiza treści umowy i okoliczności jej zawarcia nie pozwala na stwierdzenie, że kredytobiorca został należycie poinformowany o konsekwencjach ryzyka kursowego związanego z umową. Informacja ta powinna jednoznacznie wskazywać na to, że ryzyko kursowe jest nieograniczone i obejmować realne przykłady obrazujące charakter tego ryzyka i jego potencjalne skutki, w tym w szczególności historyczny wykres kursu CHF/PLN za okres co najmniej kilkunastu lat i symulację wpływu wzrostu tego kursu o co najmniej kilkadziesiąt procent na wysokość rat kredytu i zadłużenia kredytobiorcy liczone w PLN. Tymczasem informacje udzielone przez pozwany bank tych

wymogów nie spełniały. Wobec tego należało uznać, że klauzula ryzyka kursowego kształtuje prawa i obowiązki konsumenta sprzecznie z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy (art. 385¹ § 1 k.c.), skoro pomimo nieuzyskania stosownych informacji konsument, który nie miał dochodów ani oszczędności w CHF, został obciążony nielimitowanym ryzykiem zmiany kursu tej waluty, przed którym nie był w stanie zabezpieczyć się w żaden sposób.

Umowa kredytu indeksowanego do waluty obcej nie może istnieć bez postanowienia przewidującego jej indeksację i wskazującego walutę tej indeksacji. A zatem nie ma w ogóle możliwości, aby „luka” powstała po tej klauzuli mogła zostać uzupełniona przepisem prawa krajowego. W rezultacie umowa kredytu po wyłączeniu z niej klauzuli ryzyka kursowego nie może dalej obowiązywać (w rozumieniu art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13/EWG), a zatem jest nieważna (art. 58 § 1 k.c.).

Klauzule przeliczeniowe.

Klauzule przeliczeniowe (§ 1 ust. 1 zdanie czwarte, § 7 ust. 2, § 10 ust. 8, § 17 ust. 1-6 umowy) nie zostały sformułowane w sposób jednoznaczny (art. 385¹ § 1 zd. 2 k.c.), tj. prostym i zrozumiałym językiem, ponieważ ich treść nie pozwala na stwierdzenie, w jaki sposób pozwany bank ustala kurs CHF dla celu wykonania umowy kredytu, a także kształtują one prawa i obowiązki konsumenta sprzecznie z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy (art. 385¹ § 1 k.c.).

Po pierwsze, klauzule przeliczeniowe dawały pozwanemu bankowi swobodę w sposobie kształtowania wysokości kursu waluty obcej. W rezultacie bank w oparciu o klauzule przeliczeniowe uzyskał rzeczywistą możliwość kształtowania wysokości świadczeń kredytobiorcy (wysokość rat kredytu), co jest w oczywisty sposób sprzeczne z dobrymi obyczajami i rażąco narusza interesy konsumenta. Powyższa ocena pozostaje aktualna również po uwzględnieniu okoliczności, że swoboda kształtowania kursów walut obcych przez bank nie była całkowita, lecz posiadała ograniczenia. Mianowicie zgodnie z § 16 umowy, kursy stosowane przez bank były kursami średnimi NBP skorygowanymi o marżę pozwanego banku, która były wyliczana jako średnia arytmetyczna marż stosowanych przez pięć innych banków wskazanych z nazwy. Jednak wbrew pozorom powyższe postanowienie umowne nie pozwalało na jednoznaczne ustalenie wysokości marży pozwanego banku. Mianowicie umowa wskazuje tylko na dzień, z którego miały być pobierane marże innych banków, ale nie określa konkretnej godziny, tymczasem wysokość kursów walut każdego z banków ulegała zmianom w ciągu dnia, co oznacza, że pozwany posiadał swobodę wyboru, który konkretnie kurs (z jakiej godziny) wybierze w celu wyliczenia marży. Co więcej, umowa nie precyzuje co należy rozumieć przez kursy walut obcych stosowane do „transakcji detalicznych”, a okoliczność ta ma istotne znaczenie, ponieważ banki stosowały różne kursy walut do transakcji gotówkowych, bezgotówkowych, dewizowych, hipotecznych itd., a zatem również w tym zakresie pozwany posiadał swobodę wyboru kursu, który miał zostać zastosowany do wyliczenia marży. Podsumowując, swoboda pozwanego w doborze danych służących do wyliczenia marży i w konsekwencji wysokości kursu waluty obcej była tak daleko idąca, że uzasadniała ocenę, że § 17 ust. 5 umowy kształtuje prawa i obowiązki konsumenta sprzecznie z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy.

Po drugie, postanowienia § 17 umowy stanowiły niedozwolone postanowienie umowne również z tej przyczyny, że w oparciu o te postanowienia kredytobiorca został obciążony koniecznością pokrywania kosztów spreadu, pomimo że koszty te nie odpowiadały żadnej usłudze świadczonej przez bank na rzecz klienta. W rzeczywistości bowiem bank nie dokonywał żadnych transakcji walutowych z klientem, to jest nie wymieniał waluty polskiej na walutę obcą ani na odwrót. Przeliczenia kursowe miały wyłącznie księgowy charakter i służyły jedynie do ustalenia wysokości świadczeń stron, które były spełniane wyłącznie w PLN, a nie w walucie obcej. W rezultacie brak było uzasadnienia do pobierania przez bank wynagrodzenia (spreadu) za dokonywanie powyższych przeliczeń. Tym samym zastrzeżenie takiego wynagrodzenia (w postaci marży kupna/sprzedaży pozwanego banku) kształtuje prawa i obowiązki konsumenta sprzecznie z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy.

Z powyższych okoliczności wynika, że klauzule przeliczeniowe zawarte w umowie z pozwanym bankiem istotnie różniły się od tych, które zawarto w umowie powodów z bankiem (...) S.A. z dnia 24.05.2001 r., w której wszystkie przeliczenia dokonywane były według kursu średniego NBP, a bank nie pobierał żadnego spreadu.

Sąd dokonał oceny, czy postanowienia umowne są niedozwolone (art. 385¹ § 1 k.c.), według stanu z chwili zawarcia umowy.² Tym samym dla powyższej oceny nie miały żadnego znaczenia okoliczności takie jak sposób wykonywania umowy, wieloletnie wykonywanie umowy przez kredytobiorcę bez żadnych zastrzeżeń, faktyczny sposób ustalania wysokości kursów waluty obcej przez bank i ich relacja do innych kursów występujących na rynku, późniejsze zmiany regulaminu pozwanego banku, późniejsze zmiany stanu prawnego (w szczególności wejście w życie ustawy z dnia 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy - Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw) czy kwestia ewentualnego zawarcia przez strony aneksu do umowy kredytu upoważniającego kredytobiorcę do spłaty rat kredytu bezpośrednio w walucie obcej. Dla oceny abuzywności klauzul przeliczeniowych nie miało znaczenia, że wybór kredytu powiązanego z kursem waluty obcej pozwalał kredytobiorcy na skorzystanie z niższego oprocentowania (LIBOR CHF).

Zgodnie z art. 385¹ § 1 k.c., niedozwolone postanowienia umowne nie wiążą konsumenta, zatem brak jest podstaw do modyfikacji tych postanowień lub uznania, że nie wiążą one konsumenta jedynie w pewnym zakresie ani uzupełnienia powstałej po tych postanowieniach „luki” jakkolwiek treścią, w tym w szczególności przepisami prawa krajowego. Odmienne zapatrywanie byłoby sprzeczne z brzmieniem oraz celem przepisów art. 385¹ § 1 k.c. Przede wszystkim zaś uzupełnienie umowy przepisem prawa krajowego nie może mieć miejsca w sytuacji, w której usunięcie z umowy nieuczciwego warunku prowadzi do jej nieważności, która jest akceptowana przez konsumenta, zaś w niniejszej sprawie kredytobiorca nie zgodził się na obowiązywanie umowy z nieuczciwymi warunkami ani na uzupełnienie jej treści przepisem prawa krajowego, natomiast wyraził zgodę na stwierdzenie nieważności umowy, będąc świadomym wynikających z tego konsekwencji. Co więcej, przepisem krajowym służącym uzupełnieniu treści umowy nie mógłby być art. 358 § 2 k.c. w brzmieniu obowiązującym od dnia 24.01.2009 r., ponieważ nie obowiązywał on w dacie zawarcia umowy przez strony, a ponadto ma on zastosowanie tylko „jeżeli przedmiotem zobowiązania jest suma pieniężna wyrażona w walucie obcej” (art. 358 § 1 k.c.), a zatem nie dotyczy on zobowiązań wynikających z umowy kredytu indeksowanego do walucie obcej, w której wszystkie zobowiązania (wyplata kredytu przez bank i spłata rat kredytowych przez kredytobiorcę) zostały oznaczone w walucie polskiej.

Należy także wskazać, że sprzeczny z art. 385¹ § 1 k.c. byłby zabieg określany jako „redukcja utrzymująca skuteczność” polegający na przyjęciu, że niedozwolonymi postanowieniami umownymi są tylko fragmenty postanowień zawartych w § 17 umowy, tj. „minus marża kupna” (§ 17 ust. 2), „plus marża sprzedaży” (§ 17 ust. 3), „skorygowane o marżę (...) Banku S.A.” (§ 17 ust. 5), w efekcie czego postanowienia umowy odsyłałyby wyłącznie do tabeli kursów średnich NBP. Mianowicie wspomniane przepisy nie pozwalają na uznanie za niedozwolone postanowienie umowne tylko części postanowienia umownego, przez co jego usunięcie skutkuje zmianą treści postanowienia umowy. Fragmenty postanowień umownych określające marżę kupna/sprzedaży nie mogą stanowić zobowiązań umownych odrębnych od innych postanowień umownych. Mianowicie marża dodawana/odejmowana od kursu średniego NBP ze swojej istoty nie posiada samoistnego bytu – stanowi jeden z komponentów bankowego kursu waluty obcej. Wobec tego nie jest możliwe uznanie za niedozwolone postanowienie umowne „samej marży”, ponieważ stanowi ona tylko część postanowienia umownego, określającego kurs waluty stosowany przez bank. Wobec tego nie jest możliwe usunięcie z postanowień zawartych w § 17 umowy tylko odesłań do marży banku i pozostawienie kursu średniego NBP, ponieważ stanowiłoby to niedopuszczalną ingerencję w treść umowy. Dlatego też za niedozwolone postanowienia umowne uznane zostały wszystkie klauzule przeliczeniowe w całości, a nie tylko ich część odnosząca się do marży banku. Z podanych przyczyn Sąd nie podziela stanowiska, że „postanowienie umowne dotyczące marży banku w odniesieniu do ustalania kursu franka szwajcarskiego ma charakter samodzielny, co pozwala na eliminację jedynie elementu odnoszącego się do modyfikacji średniego kursu NBP marżą banku.”³

Klauzule przeliczeniowe określają świadczenia główne w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c., ponieważ nie tylko samo powiązanie kredytu z walutą obcą, ale również sposób dokonywania przeliczeń kursowych koniecznych do realizacji takiej umowy określają samą istotę umowy kredytu indeksowanego do waluty obcej. Uznanie tych klauzul za niedozwolone postanowienia umowne skutkuje nieważnością całej umowy kredytu⁴ (art. 58 § 1 k.c.), ponieważ skoro określają one sposób wykonania umowy kredytu, to bez nich nie jest wiadomo, jak ta umowa ma być wykonywana, a zatem umowa ta po wyłączeniu z niej klauzul przeliczeniowych nie może dalej obowiązywać.

Bezwzględna nieważność umowy.

Brak jest podstaw do uznania umowy kredytu za bezwzględnie nieważną. Zawieranie umów kredytu powiązanych z walutą obcą (indeksowanych i denominowanych) jest i było dopuszczalne w świetle art. 353¹ k.c. i art. 69 ustawy Prawo bankowe w brzmieniu obowiązującym w dacie zawarcia umowy. Treść umowy nie naruszała także zasady nominalizmu (art. 358 § 1 k.c. w brzmieniu obowiązującym do dnia 23.01.2009 r.), skoro kredytu udzielono w walucie polskiej, zaś CHF stanowił jedynie walutę indeksacji. Jak wyjaśniono wcześniej, postanowienia umowne obciążające kredytobiorcę nieograniczonym ryzykiem kursowym oraz dające bankowi całkowitą swobodę w kształtowaniu kursu waluty obcej stanowią niedozwolone postanowienia umowne (art. 385¹ § 1 k.c.), co wyłącza możliwość uznania ich za sprzeczne z zasadami współżycia społecznego (art. 58 § 2 k.c.) lub sprzeczne z naturą stosunku prawnego kredytu indeksowanego do waluty obcej (art. 353¹ k.c.).⁵

Interes prawny.

Roszczenie o ustalenie nieistnienia stosunku prawnego wynikającego z umowy wynikającego z nieważności umowy zasługuje na uwzględnienie, ponieważ umowa kredytu jest nieważna, a strona powodowa posiada interes prawny w rozumieniu art. 189 k.p.c. Mianowicie okres kredytu wskazany w umowie jeszcze nie upłynął, zaś bank stoi na stanowisku, że umowa jest ważna, domaga się od kredytobiorcy zapłaty kolejnych rat kredytu i nie wyraża zgody na wykreślenie z księgi wieczystej hipoteki zabezpieczającej roszczenia banku wynikające z umowy. Wobec tego powództwo kredytobiorcy o zapłatę nie kończyłoby definitywnie sporu stron dotyczącego oceny, czy umowa jest ważna.⁶

Świadczenie nienależne.

Nieważność umowy kredytu *ex tunc* oznacza, że wszystkie świadczenia spełnione na jej podstawie stanowią świadczenia nienależne (*condictio sine causa*) podlegające zwrotowi na podstawie art. 405 k.c. w zw. z art. 410 § 1 k.c. Natomiast fakt, że bankowi przysługuje wobec kredytobiorcy analogiczne roszczenie sam z siebie nie może uzasadniać oddalenia powództwa kredytobiorcy o zapłatę na podstawie art. 411 pkt 2 lub 4 k.c.⁷ Nie zachodzą także przesłanki do zastosowania art. 409 k.c. lub art. 5 k.c.

Strona powodowa uiszcza wobec pozwanego łącznie kwotę 754.098,62 zł tytułem spłaty rat kredytu w okresie objętym żądaniem pozwu, a zatem należność w tej wysokości należało zasądzić na rzecz strony powodowej od pozwanego.

Sposób zasądzenia świadczenia.

Należność zasądzono na rzecz powodów będących małżonkami do ich majątku wspólnego. Jak słusznie wskazuje się w literaturze, „Poprawną formułą jest więc tutaj „zasądzenie świadczenia na rzecz powodów”; bez zastosowania konstrukcji zasądzenia solidarnego, ale też bez rozdzielania świadczenia na części przypadające każdemu z małżonków. Jest zaś oczywistością, że zasądzone na rzecz obojga małżonków świadczenie wejdzie, po jego wyegzekwowaniu, do majątku wspólnego małżonków; stanowiącego przedmiot wspólności łącznej.”⁸

Przedawnienie.

Roszczenie o zwrot świadczenia nienależnego przedawnia po upływie wynikającego z art. 118 k.c. terminu 6 lat na koniec roku kalendarzowego (10 lat co do roszczenia o zwrot świadczeń spełnionych przed dniem 9.07.2018 r., zgodnie z art. 5 ust. 3 ustawy z dnia 13 kwietnia 2018 r. o zmianie ustawy - kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw). Termin przedawnienia roszczenia konsumenta o zwrot świadczeń spełnionych na podstawie umowy kredytu, która jest nieważna bądź zawiera niedozwolone postanowienia umowne rozpoczyna bieg z dniem, w którym konsument dowiedział się (lub przy zachowaniu należytej staranności powinien był się dowiedzieć) o tym, że umowa jest nieważna lub że zawiera niedozwolone postanowienia umowne.⁹ a z przeprowadzonych dowodów wynika, że miało to miejsce najwcześniej w 2020 r. Wobec tego w tym roku rozpoczął się bieg terminu przedawnienia (art. 120 § 1 k.c.) roszczenia

kredytobiorcy o zapłatę, który nie upłynął jeszcze w dniu złożenia pozwu, kiedy to doszło do przerwania biegu tego terminu (art. 123 § 1 pkt 1 k.c.). Tym samym roszczenie strony powodowej nie jest przedawnione.

Odsetki.

Roszczenie o zwrot świadczenia nienależnego stanowi roszczenie bezterminowe, a zatem staje się wymagalne po wezwaniu do zapłaty (art. 455 k.c.). Wezwanie to nastąpiło z chwilą doręczenia pozwanemu odpisu pozwu, który zawierał precyzyjnie sformułowane żądanie, a w treści uzasadnienia pozwu wyraźnie powołano się na nieważność umowy wynikającą z zawarcia w niej niedozwolonych postanowień umownych. Treść pozwu nie pozostawiała zatem jakichkolwiek wątpliwości co do tego, że kredytobiorca nie zgadza się na utrzymanie w mocy niedozwolonych postanowień umownych, jest świadomy wszystkich konsekwencji związanych z nieważnością umowy i akceptuje je. Także w toku przesłuchania strona powodowa potwierdziła, że już w dacie wniesienia pozwu znała, rozumiała i akceptowała wszystkie skutki nieważności tej umowy. Pozew został doręczony pozwanemu w dniu 15.02.2021 r. (k. 72), co oznacza, że pozwany powinien był spełnić świadczenie dochodzone pozwem w terminie 14 dni od tej daty, a zatem popadł w opóźnienie z dniem 20.03.2021 r. i od tej daty na podstawie art. 481 § 1 i 2 k.c. zostały od niego zasądzone odsetki ustawowe za opóźnienie od kwoty 410.272,59 zł, której strona powodowa domagała się w pozwie. Natomiast później żądanie pozwu zostało rozszerzone o dalszą kwotę 344.049,31 zł (w zakresie żądania, które zostało uwzględnione) w piśmie procesowym z dnia 4.08.2023 r., które zostało doręczone pozwanemu w dniu 9.10.2023 r., co oznacza, że pozwany powinien był spełnić to świadczenie w terminie 14 dni od tej daty, a zatem popadł w opóźnienie z dniem 25.10.2023 r. i od tej daty na podstawie art. 481 § 1 i 2 k.c. zostały od niego zasądzone odsetki ustawowe za opóźnienie.

Koszty procesu.

Stosownie do wyniku postępowania, pozwany został na podstawie art. 100 k.p.c. obciążony całymi kosztami procesu obejmującymi kwoty:

- 1.000 zł tytułem równowartości opłaty od pozwu,
- 30 zł tytułem równowartości opłaty od rozszerzenia powództwa,
- 17 zł tytułem równowartości opłaty skarbowej od pełnomocnictwa,
- 10.800 zł tytułem kosztów zastępstwa prawnego w stawce wynikającej z § 2 pkt 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych.

1 Vide wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14.07.2017 r., II CSK 803/16,

2 por. uchwała składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 20.06.2018 r., III CZP 29/17,

3 por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 1.06.2022 r., II CSKP 364/22,

4 por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11.12.2019 r., V CSK 382/18,

5 por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 28.04.2022 r., III CZP 40/22,

6 por.:

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17.03.2022 r., II CSKP 474/22,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10.05.2022 r., II CSKP 163/22,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18.05.2022 r., II CSKP 1030/22,

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19.05.2022 r., II CSKP 797/22,

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20.06.2022 r., II CSKP 701/22,

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23.06.2022 r., II CSKP 616/22,

7 por.:

- uchwała Sądu Najwyższego z dnia 16.02.2021 r., III CZP 11/20,

- uchwała składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z mocą zasady prawnej z dnia 7.05.2021 r., III CZP 6/21,

8 por. Edward Gniewek, O wadliwościach stosowania zasad solidarności czynnej w postępowaniu sądowym – uwagi kilka, MOP 2009, Nr 3, str. 121,

9 por.:

- uchwała składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z mocą zasady prawnej z dnia 7.05.2021 r., III CZP 6/21,

- uchwała Sądu Najwyższego z dnia 13.01.2022 r., III CZP 61/22